

*Hoe dat Olivier van Castillen voerden coninc van Enghelant ende voer
die ander princen ende beren vanden voerseiden conincrijcke van
Enghelant ende oec mede voer sinen wive, vertelde sijn
wo[n]derlike ¹ fortune[n] ² ende aventure[n] ³
die hi ghebad hadde.
Capittel .LXX. ⁴*

[i4ra] Daer na begonste Olivier te vertellen [alle] ⁵ die aventuren die Artus ghebuert waren inden foreeste ende tot anderen plaetsen, ende hoe dat Artus alleen bevochten hadde den coninc van Yerland mit hem vierder, in wiens vangenisse dat Olivier ghevangen was, in sulcker wijs dat hi met crachte van wapenen verwonnen had ende sijn volc verslegen. ⁶ Daer na seide hi, [in deser manieren] ⁷ die materie slutende ende vervolgende: “Biden middele ⁸ van minen [ghetrouwen] ⁹ gheselle Artus was ic verlost vander vangenisse, daer ic nemmermeer uut ghecomen en soude hebben, ende in lone van al deser doecht so brac ic hem een been. ¹⁰ Nu ist gebuert dat hem toegecomen is een grote [wonderlijcke] ¹¹ siecte, waer of dat hi noch

1. Homburch [1510]: wouderlike

2. fortune[n]: (onprettige) lotgevallen

3. Homburch [1510]: fortune *ende* aaventure — verbeterd naar Jan van Ghelen 1576.

4. ¶ Comment oliuier deuant le roy dangleterre et les aultres barons du royaulme et mesmement deuant sa femme compta ses aduentures et merueilleuses fortunes

Le .lxx. [chapitre]

5. [alle] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

6. APres commença oliuier a compter toutes les aduentures qui estoient aduenues a artus tant en la forest comme aultrement et aultre part. Et comment il auoit combattu le roy dirlande luy quatriesme en la prison du quel il [g5v] estoit. Et tant que par force darmes lauoit desconfit et ses gens occis

7. [in deser manieren] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

8. Biden middele van: Door middel van

9. [ghetrouwen] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

10. Et puis dist en ceste maniere continuant la matiere par conclusion moyen mon dit frere et loyal compaignon artus ie fus deliure du lieu du quel iamais ne fusse party. et en guerdon de toutes ces choses ie luy rompis vne iambe.

11. [wonderlijcke] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

siec was, ende het en sijn noch geen vier uren geleden.¹² Ende om dat ic seer begeerde te weten in wat manieren dat ic hem ghesontheit soude mogen verwerven, so quam mi te voren in een drome [ende visioene, ende my wordt gheopenbaert]:¹³ so wie hem te drincken gawe vanden bloede van .IJ. onnosel kinderkens, een knechtken ende een meysken, te samen gemenget, dat hi dan ter stont gesontheit vercrigen soude.¹⁴ Ende aldus ghebuerdet dat ic bi begeerte die ic had om hem te genesen, beyde mijn kinderen gedoot heb [ende onthoofte hebbe]¹⁵ mit desen swaerde om hem gesontheit te ver-[i4rb]crige[n],¹⁶ die welcke hi nu¹⁷ heeft, waer bi dat ic Gode love ende dancke.¹⁸ Mer na dat ic hem genesen sach, so nam ic in mi selven op¹⁹ dat ic ewelic uten²⁰ lande trecken [ende scheyden]²¹ wilde om de moert die ic gedaen had.²² Ende²³ eer ic wech reisen soude, so quam ic weder²⁴ in die camer om mijn dode kinderen te sien, die welcke, biden wille ende genade ons Heren²⁵ die Sijn gracie ende [goedertieren]²⁶

12. Or est aduenu que apres toutes ces choses vne maladie merueilleuse luy vint dont il estoit encore malade ny a pas quatre heures.

13. [ende visioene, ende my wordt gheopenbaert] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

14. Et ainsi que ie desiroye chose qui le peust guarir. il me vint en vision et me fut reuele que qui luy donneroit a boyre du sang de innocens christiens filz en fill[e] mesle ensemble quil auroit sainte et guarison

15. [ende onthoofte hebbe] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

16. Homburch [1510]: ver[i4rb]crige

17. Homburch [1510]: nv — Jan van Ghelen 1576: op deser tijt — Het lijkt erop dat de zetter van Homburch (denkt dat hij) ruimte tekort komt en daarom hier en daar wat weglaat.

18. Puis aduint que par lardant desir que iauoye quil fut quary de ceste espee ien occis mes propres enfans et decollay pour luy rendre sante la quelle il ha dont ien rens graces a nostre seigneur

19. Jan van Ghelen 1576: so nam ic op mi seluen ende ick dochte dat [...]

20. Jan van Ghelen 1576: wt desen

21. [ende scheyden] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

22. Et apres que ie le vys quary pour le mourtre que iauoye fait ie proposay de moy partir de ce royaulme

23. Ende: Maar

24. Jan van Ghelen 1576: noch weder

25. Jan van Ghelen 1576: van onsen lieuen heere — Het is inmiddels overduidelijk dat de

barmherticheit op mi, arme sondige mensche, heeft laten dalen, heb ic levende gevonden ende tegen malcanderen spelende.²⁷ Daer om, ghi vaders ende moeders die kinderen hebt, [peynset ende]²⁸ denct wat medeliden [ende jammer]²⁹ dat ic had als ic mijn kinderen dode, ende wat blijscap dat ic had als icse weder om levende sach [ende verresen]!”³⁰

Doen nam hi die .ij. kinderen, ende hi toendese [alle]³¹ beide gewonden in een slaepplaken dat al bebloet was van haren bloede, waer bi dat alle die ghene die daer³² waren, met medelijden ende compassie bevangen worden, also datmen vanden suchten ende screyinge die si deden den donre niet ghehoert en soude hebben.³³ Die coninc screide van bliscap ende [van]³⁴ groot jammer.³⁵ Die [scamele]³⁶ Helena die haer kinderen sach, al hadde si alle die werlt daer mede mogen winnen, so en mocht si haer niet onthouden,³⁷ ende si viel ter aerden in on-[i4va]machte.³⁸ Ende als si tot haer selven ghecomen was, so

zetter van Homburch aan het inkorten is.

26. [goedertieren] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

27. Mais auant ce ie vins en la chambre pour encore veoir mes enfans occis lesquelz par la volonte de nostre seigneur qui a estendu sa grace et sa piteuse misericorde sus moy poure pecheur les ay trouues en vie et iouans lung a laultre

28. [peynset ende] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

29. [ende jammer] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

30. Pource peres et meres qui aues enfans penses quelle douleur ie deuz auoir a les mettre a mort Et quelle ioye ie deuoye auoir quant ie les vis ressuscitez. — [ende verresen] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

31. [alle] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

32. Jan van Ghelen 1576: daer teghenwoordich

33. Puys prist ces deux enfans et deuant le p[e]uple les monstra tous deux en vie enueloppes au linceul qui senglant estoit de leur sang par quoy tous ceulx qui estoient presens furent meuz de pitie sy que des gemissemens et pleurs quilz [g6r] faisoient on neust pas oy dieu tonner

34. [van] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

35. Le roy plouroit de ioye et de pitie

36. Homburch [1510]: scone — mogelijk een psychische contaminatie van de zetter — verbeterd naar Jan van Ghelen 1576.

37. haer niet onthouden: zich staande houden

38. La poure helaine qui veoit ses portees pour tout le monde ne se fust pas tenue en

quam [s]i³⁹ ter plaetsen daer haer kinderen waren, hem luden moederlike minne betonende, ende si en mochte haer selven niet versaden hem luden te cussen, ende hem luden cussende maecte si een jammerlike verkenninge.⁴⁰ Met den cortsten gheseyt, het was een die deerlicste sake in de kercke te wesen als yemant gesien hadde.⁴¹ Die een screide van bliscap ende die ander van jammer [ende medelijden].⁴²

Ende als die sake wat ghestilt was, quam die coninck al screyende tot Olivier, ende hi nam hem in sijn armen, segghende: “O, edel coninc Olivier, gheloeft si God, onse Here, dat Hi my die doechden ende sinnen ghegheven heeft dat ic mijn dochter so hoechlic gehuwet hebbe!⁴³ Ghi vertelt ons also wonderlijke dinghen dat ic nie des ghelijcx ghehoert en heb.⁴⁴ Ende denct dat al die gene die dit na ons sullen horen, sullen oec also segghen!⁴⁵ Want tot allen tijden ende eewelijc, alsoe langhe als die werelt sal staen, sal die minne ende dat gheselschap van u ende uwen broeder waerdich wesen vertelt te werden voer dat ontallichste ende ghetrouste geselschap dat ye was of ymmermeer wesen en sal.”⁴⁶

estant

39. Homburch [1510]: hi

40. Et quant elle fut reuene en estant elle vint au lieu ou ses enfans estoient. en leur monstrant amour de mere ne se pouoit saouler de les baiser. Et en les baisant auoit piteuse recognoissance — maecte si een jammerlike verkenninge: sloot zij haar kinderen wenend in haar armen.

41. briefuement cestoit piteuse chose que destre en ceste eglise

42. Les vngs plouroient de ioye les aultres de pitie — [ende medelijden] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

43. Et quant la chose fut vng peu appaisie. le roy en plourant vint embrasser oliuier en disant Noble roy loue soit nostre seigneur quant il ma donne puissance de si noblement allier ma fille

44. Vous nous comptes vng compte si merueilleux que oncques mes ne fut oy le pareil

45. Et pensez que ceux qui lorront apres nous diront ainsi

46. Car a tousiours mais la compagnie de vous et de vostre frere tant que le monde durera doit estre comptee pour la non pareille qui oncques fut ne quil est possible de iamais estre